

รายงานผลการตรวจสอบที่ 171/2561

สิทธิชุมชน กรณีเกษตรกรได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของปลาหมอสีคางดำ

ประเด็นการร้องเรียน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้รับเรื่องร้องเรียนขอให้ตรวจสอบกรณีกล่าวอ้างว่า ผู้ร้องและเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดเพชรบุรี ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของปลาหมอสีคางดำ ซึ่งเป็นสัตว์น้ำชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่กรมประมงได้อนุญาตให้เอกชนนำเข้าจากต่างประเทศ และเนื่องจากปลาหมอสีคางดำได้กินสัตว์น้ำขนาดเล็กที่ผู้ร้องและเกษตรกรได้ทำการเพาะเลี้ยงเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อรายได้ในการประกอบอาชีพ

การดำเนินการ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพิจารณาแล้วเห็นว่า การแพร่ระบาดของปลาหมอสีคางดำ มีผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ และกระทบต่อสิทธิทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพของเกษตรกรซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีพของประชาชน อันได้รับการรับรองไว้ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม แม้ไม่ปรากฏพยานหลักฐานที่ชัดเจนว่ากรมประมงกระทำหรือละเลยการกระทำที่เป็นผลโดยตรงจากการแพร่ระบาดของปลาหมอสีคางดำอันจะเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่ข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบในกรณีพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามปรากฏว่า กรมประมงไม่สามารถควบคุมดูแลและตรวจสอบติดตามให้มีการดำเนินการตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการอนุญาตนำเข้าสัตว์น้ำต่างถิ่นอย่างครบถ้วนตามที่คณะกรรมการด้านความหลากหลายและความปลอดภัยทางชีวภาพของกรมประมง (IBC) กำหนดให้ต้องรายงานและเก็บซากปลาให้กับกรมประมง อีกทั้งเกษตรกรที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่แพร่ระบาดของปลาหมอสีคางดำยังต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน

ข้อเสนอแนะต่อ กรมประมง และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดังนี้

(1) กรมประมง ควรแต่งตั้งคณะทำงานในระดับกรมเพื่อร่วมแก้ไขปัญหาให้กับจังหวัดที่มีการแพร่ระบาดของปลาหมอสีคางดำอย่างรุนแรง ได้แก่ จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดเพชรบุรี โดยกำหนดให้มีผู้แทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในจังหวัด ผู้แทนเกษตรกรหรือผู้ได้รับผลกระทบ และภาคเอกชนที่ประสงค์จะให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือเกษตรกร ร่วมเป็นคณะทำงาน โดยให้มีการติดตามประเมินผลการแก้ไขปัญหาอย่างใกล้ชิด

(2) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรพิจารณาให้การช่วยเหลือเกษตรกร โดยสนับสนุนงบประมาณเร่งด่วนให้กับกรมประมง เพื่อใช้แก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของปลาหมอสีคางดำ และการจัดการอื่นใดเพื่อนำปลาหมอสีคางดำไปกำจัด เช่น กำหนดให้มีการรับซื้อหรือจำหน่ายปลาหมอสีคางดำที่จับได้

ในธรรมชาติ จนกว่าปัญหาการแพร่ระบาดในแหล่งน้ำธรรมชาติและบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของเกษตรกร จะคลี่คลาย เป็นต้น รวมทั้งอาจกำหนดแนวทางการเยียวยาเกษตรกรที่ประสบปัญหาภาวะขาดทุนจากผลกระทบของการแพร่ระบาดของปลาหมอสีคางดำเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน

(3) กรมประมง ควรพิจารณาจัดให้มีกลไกหรือแผนปฏิบัติการป้องกันและควบคุมอย่างทันที่วงที่ เพื่อรองรับกรณีสัตว์น้ำที่ได้รับอนุญาตให้นำเข้ามาในราชอาณาจักรนั้นเป็นชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกรานและก่อผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ และกำหนดวิธีการหรือแนวปฏิบัติในการควบคุมดูแลให้ผู้ได้รับอนุญาตนำเข้าสัตว์น้ำปฏิบัติตามเงื่อนไขการอนุญาตอย่างครบถ้วน รวมทั้งกำชับให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เฝ้าระวัง ตรวจสอบติดตามกับผู้ได้รับอนุญาตดังกล่าว และปฏิบัติตามกลไกหรือแผนปฏิบัติการและวิธีการ ควบคุมดังกล่าวอย่างเคร่งครัด และพิจารณาดำเนินการกับผู้ได้รับอนุญาตในกรณีที่มีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการอนุญาตด้วย

ผลสำเร็จ/ความก้าวหน้าในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

(1) กรมประมงได้มีคำสั่งกรมประมงที่ 223/2561 ลงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2561 แต่งตั้ง คณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดปลาหมอสีคางดำ โดยมีอธิบดีกรมประมงเป็นประธานกรรมการ ประมงจังหวัดที่อยู่ในพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของปลาหมอสีคางดำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมเป็น คณะกรรมการ นอกจากนี้ในพื้นที่จังหวัดที่พบการแพร่ระบาดของปลาหมอสีคางดำ กรมประมงได้สั่งการให้ ผู้แทนของกรมฯ รับผิดชอบภารกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหา โดยที่หน่วยงานในพื้นที่ได้รับฟัง ข้อคิดเห็นของเกษตรกร ชาวประมง และชุมชน เพื่อร่วมกันพิจารณาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา การแพร่ระบาดของปลาหมอสีคางดำ

(2) สำนักงบประมาณอนุมัติให้กรมประมงโอนเปลี่ยนแปลงงบประมาณรายจ่ายประจำปี งบประมาณ พ.ศ. 2561 จำนวน 11,400,000 บาท (สิบเอ็ดล้านบาทถ้วน) เพื่อใช้สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของปลาหมอสีคางดำในระยะเร่งด่วน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อกำจัดปลาหมอสีคางดำที่แพร่ระบาดในบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งทะเลแบบกึ่งธรรมชาติ และแหล่งน้ำธรรมชาติให้ได้มากที่สุดในระยะเวลาอันรวดเร็ว และลดผลกระทบจากการแพร่ระบาดปลาหมอ สีคางดำ โดยกิจกรรมที่จะดำเนินการประกอบด้วย

(2.1) รับซื้อปลาหมอสีคางดำจากเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์น้ำแบบกึ่งธรรมชาติที่ได้รับ ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของปลาหมอสีคางดำในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม และเพชรบุรี จำนวนไม่น้อย กว่า 470 ตัน

(2.2) สนับสนุนกากชา (ซาโปนิน) ให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์น้ำแบบกึ่งธรรมชาติที่ได้รับ ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของปลาหมอสีคางดำในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม และเพชรบุรี เพื่อใช้กำจัด ปลาหมอสีคางดำที่หลงเหลืออยู่ในบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำไม่น้อยกว่า 200 ราย

นอกจากนี้ กรมประมงอยู่ระหว่างดำเนินโครงการประเมินความชุกชุม ชีววิทยา บางประการ เส้นทาง การแพร่ระบาดของประชากรปลาหมอสีคางดำในบริเวณแหล่งน้ำธรรมชาติและบ่อเลี้ยง

สัตว์น้ำของเกษตรกรในพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของปลาหมอสีคางดำ ได้แก่ จังหวัดสมุทรสงคราม เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระยอง เพื่อใช้เป็นข้อมูลกำหนดมาตรการจัดการปลาหมอสีคางดำในระยะยาวต่อไป

(3) กรมประมงได้จัดให้มีกลไกหรือแผนปฏิบัติการป้องกันและควบคุมการนำเข้าสัตว์น้ำต่างถิ่น ดังนี้

(3.1) แต่งตั้งคณะกรรมการด้านความหลากหลายและด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ (IBC) เพื่อพิจารณาให้ความเห็นประกอบการขออนุญาตนำเข้าสัตว์น้ำต่างถิ่น และจัดทำหลักเกณฑ์เงื่อนไขประกอบการนำเข้าสัตว์น้ำต่างถิ่น เพื่อเฝ้าระวัง ตรวจสอบ ติดตามผู้ได้รับอนุญาตดังกล่าวอย่างเคร่งครัด โดยมอบหมายให้หน่วยงานในสังกัดที่เกี่ยวข้องติดตามหรือดำเนินการในแต่ละกรณี

(3.2) เสนอให้ออกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 9 มกราคม 2561 เรื่อง กำหนดชนิดสัตว์น้ำที่ห้ามนำเข้า ส่งออก นำผ่าน หรือเพาะเลี้ยง พ.ศ. 2561 กำหนดให้ปลาหมอสีคางดำ ปลาหมอมาลัย และปลาหมอปัตเตอร์ เป็นสัตว์น้ำที่ห้ามนำเข้า ส่งออก นำผ่าน หรือเพาะเลี้ยง เว้นแต่ได้รับใบอนุญาตจากอธิบดีกรมประมงหรือผู้ซึ่งอธิบดีกรมประมงมอบหมาย ประกาศดังกล่าวมีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2561 ซึ่งในการป้องกันและควบคุมการหลุดรอดของสัตว์น้ำต่างถิ่น กรมประมงได้กำชับเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด หากฝ่าฝืนจะมีความผิดตามมาตรา 144 แห่งพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560

(3.3) ขอความร่วมมือประชาชน หากเลี้ยงสัตว์น้ำต่างถิ่น (สัตว์น้ำจากต่างประเทศ) และไม่ต้องการเลี้ยงอีกต่อไป ให้นำไปปล่อยลงในแหล่งน้ำสาธารณะ ขอให้นำไปมอบให้กรมประมง เพื่อจะได้รับไปดูแลและป้องกันไม่ให้สัตว์น้ำต่างถิ่นหลุดรอดลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะอันสร้างความเสียหายให้แก่ระบบนิเวศของประเทศ